

Analyzing the Perceptions of Primary School Teachers about
Integrated Education; Obstacles and Strategies

M. Kordlou^{*1}, A. Moradi², Z. Esmaili³

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangiyah University, Gilan, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangiyah University, Kermanshah, Iran.

3. Master of Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Karaj District 4.

Abstract

Background and Objectives: The purpose of the current research is to analyze the perceptions of primary school teachers about integrated education; Obstacles and solutions for its implementation in primary schools.

Methods: The research is applied in terms of purpose and qualitative in terms of data collection method, which was done with phenomenological method. The data was collected using chain or snowball sampling method and semi-structured in-depth interview with ten teachers of elementary school and analyzed based on Colaizzi's model. In the 7th interview, theoretical data saturation was achieved, but in order to validate the findings, the interview continued until the 10th person.

Finding: Data analysis led to the identification of two categories, six main themes and sixteen sub-themes. Identified obstacles to full-scale education include the high content of textbooks, numerous programs and projects in elementary school., limitations in scientific and educational resources in the fields of integrated education in schools, emphasis and focus on special subjects and the poverty of educational institutions and full-scale training centers in Education and society (educational obstacles), the limitation of teachers' abilities and the inefficiency of some courses while serving teachers related to the fields, the separation of fields and less attention to their overlap (manpower obstacles), and the lack of facilities, space and time. (Hardware and software) and the high density of students and the hard implementation of these integrated education in crowded classes (time and equipment obstacles). There were solutions to improve quality It includes reducing and changing the content of textbooks based on educational and multi-dimensional education transformational documents, reducing plans and programs of the primary level and paying special attention to integrated education education (integrated education education plan) and changes in the center's programs. Research institutes and research centers for education and training and inclusion of integrated education courses for students (educational solutions), changing the attitude of stakeholders, managers, assistants, teachers and parents towards integrated education, allocating the post of integrated education expert. field in the Ministry of Education, general administrations, districts and regions of education and empowering and informing primary school teachers through in-service courses with the help of

Keywords:

Interpretive
Phenomenology,
Obstacles and Solutions,
Integrated Education,
Part Quality

Corresponding Author:

m.kordloo@cfu.ac.ir

Received:

12/07/2024

Accepted:

22/08/2024

Publisher:

Farhangiyah University

© The Author(s).

Article type:

Research Article

---

expert professors in the field of full-field training (manpower solutions) and space design and provision of facilities for full-scale education of students and writing books, articles, films and posters for full-scale education (time and equipment solutions).

Conclusion: In spite of the mentioned obstacles, with the cooperation of all institutions and subordinate officials, It is possible to take positive steps in the direction of integrated education.

Citation (APA): Kordloo, M., Moradi, A., & Esmaili, Z. (2024). Analyzing the Perceptions of Primary School Teachers About Integrated Education; Obstacles and Strategies. *Internship Studies in Teacher Training*, 2(1), 52-74. doi: 10.48310/istt.2024.16714.1081

DOI: 10.48310/istt.2024.16714.1081

واکاوی ادراک معلمان دوره ابتدایی از تربیت تمام ساحتی؛ موانع و راهکارها

محسن کردلو^{۱*}، امیر مرادی^۲، زینب اسماعیلی^۳

۱. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۱۸۸۹-۱۴۶۶۵، ایران، گیلان، (نویسنده مسئول).

۲. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۱۸۸۹-۱۴۶۶۵، ایران، کرمانشاه.

۳. کارشناسی ارشد علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی، آموزش و پرورش ناحیه ۴ کرج.

چکیده

هدف پژوهش حاضر واکاوی ادراک معلمان دوره ابتدایی از تربیت تمام ساحتی؛ موانع و راهکارهای اجرای آن در مدارس ابتدایی است. پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ شیوه گردآوری داده‌ها کیفی است که با روش پدیدارشناسی انجام شد. داده‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری زنجیره‌ای یا گلوله‌برفی و مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته با ده نفر از آموزگاران دوره ابتدایی گردآوری و بر اساس الگوی کلایزی تحلیل گردید. در هفتمین مصاحبه، اشباع نظری داده‌ها حاصل شد، اما به منظور اعتباربخشی یافته‌ها، مصاحبه تا دهمین نفر ادامه یافت. تحلیل داده‌ها منجر به شناسایی دو مقوله، تمام مضمون اصلی و شانزده مضمون فرعی گردید. موانع شناسایی شده تربیت تمام ساحتی شامل حجم بالای کتاب درسی، برنامه‌ها و طرح‌های متعدد در مقطع ابتدایی، محدودیت در منابع علمی و آموزشی در زمینه‌های ساحت‌های تمام گانه در مدارس، تأکید و تمرکز بر دروس خاص و فقر مؤسسات آموزشی و کانون‌های تربیت تمام ساحتی در آموزش و پرورش و جامعه (موانع آموزشی)، محدودیت توانایی معلمان و ناکارایی برخی از دوره‌ها ضمن خدمت معلمان مرتبط با ساحت‌ها، جداسازی ساحت‌ها و توجه کمتر به همپوشانی آن‌ها (موانع نیروی انسانی) و کمبود امکانات، فضا و زمان (سخت‌افزاری و نرم‌افزاری) و تراکم بالای دانش آموزان و اجرای سخت این تمام ساحت در کلاس‌های پرتراکم (موانع زمان و تجهیزات) بود. راهکارهای بهبود کیفیت شامل کاهش و تغییر محتوای کتاب‌های درسی مبتنی بر اسناد تحولی آموزش و پرورش و تربیت تمام ساحتی، کاستن طرح‌ها و برنامه‌های مقطع ابتدایی و توجه ویژه به تربیت تمام ساحتی (طرح تربیت تمام ساحتی) و تغییر در برنامه‌های کانون‌ها و پژوهش‌سراهای دانش‌آموزی آموزش و پرورش و گنجاندن دوره‌های تربیت تمام ساحتی برای دانش‌آموزان (راهکارهای آموزشی)، تغییر نگرش متصدیان، مدیران، معاونین، معلمان و والدین نسبت به تربیت یکپارچه، تخصیص پست کارشناس تربیت تمام ساحتی در وزارت آموزش و پرورش، اداره‌های کل، مناطق و نواحی

کلیدواژه‌ها:

نمودشناسی تفسیری، موانع و راهکارها، تربیت تمام ساحتی، کیفیت‌بخشی.

رایانامه:

m.kordloo@cfu.ac.ir

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۴/۲۲

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۶/۰۱

ناشر: دانشگاه فرهنگیان

© نویسنندگان.

نوع مقاله: پژوهشی

آموزش و پرورش و توانمندسازی و آگاه‌سازی معلمان دوره ابتدایی از طریق برگزاری دوره‌های ضمن خدمت حضوری با استفاده از استادان صاحب‌نظر در زمینه تربیت تمام‌ساحتی (راهکارهای نیروی انسانی) و طراحی فضا و تدارک امکانات برای تربیت تمام‌ساحتی دانش‌آموزان و تألیف کتب، مقاله، فیلم و پوستر برای تربیت تمام‌ساحتی (راهکارهای زمان و تجهیزات) بود. علی‌رغم موانع مذکور، با همکاری همه نهادها و مسئولین ذی‌ربط می‌توان گام‌های مطلوبی در جهت تربیت تمام‌ساحتی دانش‌آموزان برداشت.

استناد به این مقاله: کردلو، محسن؛ مرادی، امیر و اسماعیلی، زینب. (۱۴۰۳). واکاوی ادارک معلمان دوره ابتدایی از تربیت تمام‌ساحتی؛ موانع و راهکارها. *تجارب معلمی و مطالعات کارورزی*، ۲(۱)، ۵۲-۷۴.

DOI: 10.48310/istt.2024.16714.1081

مقدمه

ساحت در لغت‌نامه معین به معنای خانه، درگاه و آستانه است. ولی منظور از ساحت در حوزه تعلیم و تربیت، محدوده و حوزه خاصی است که مجموعه‌ای از رفتارها و فعالیت‌های تعلیم و تربیت در آن حیطه قرار می‌گیرد (شورای عالی آموزش و پرورش^۱، ۲۰۱۰). در تعلیم و تربیت، ساحت به حوزه و محدوده‌ای از فعالیت‌های تعلیم و تربیت گفته می‌شود که ناظر به پرورش بخشی از استعدادها و بینش‌ها، مهارت‌ها و توانایی‌های مشترک باشد (داودی و کارآمد^۲، ۲۰۲۱). مشروط بر آن که اولاً این حوزه‌ها در عرض یکدیگر باشند و ثانیاً برای انسان از آن جهت که انسان است، در نظر گرفته شده باشند (نوروزی نژاد و طباطبایی^۳، ۲۰۱۹)؛ بنابراین انسان دارای ابعاد، ساحت‌ها و عرصه‌های مختلفی است که برای نیل به کمال باید در تمامی عرصه‌ها از تربیت و آموزش مطلوبی برخوردار گردد.

از سوی دیگر تعاریف متعددی از مفهوم تربیت توسط مکاتب و اندیشمندان مختلف ارائه شده است، اما در سند تحول بنیادین تربیت عبارت است از فرایند تعاملی زمینه‌ساز تکوین و تعالی پیوسته هویت متربیان، به‌صورتی یکپارچه و مبتنی بر نظام معیار اسلامی، به‌منظور هدایت ایشان در مسیر آماده شدن جهت تحقق آگاهانه و اختیاری مراتب حیات طیبه در همه ابعاد (شورای عالی آموزش و پرورش^۴، ۲۰۱۰). مفهوم تربیت با چنین تعریفی واجد چند خصوصیت اساسی است که شامل تکیه بر نظام معیار اسلامی، توجه به مفاهیم اساسی قرآنی، تأکید بر تکوین و تعالی پیوسته هویت، تأکید بر درک و آگاهی، توجه به عنصر آزادی و اختیار، همه‌جانبه نگری، اعتدال و توازن، توجه به شکوفایی فطرت هم‌سو با رشد استعدادها و تنظیم متعادل امیال و عواطف، توجه به ایجاد آمادگی برای حیات طیبه، تأکید بر حیث اجتماعی تربیت و یکپارچگی است؛ بنابراین تعلیم و تربیت انسان ابعاد و ساحت‌های مختلفی را شامل می‌شود.

از جانب دیگر عرصه تعلیم و تربیت از مهم‌ترین زیرساخت‌های تعالی همه‌جانبه کشور و ابزار جدی برای ارتقای سرمایه انسانی شایسته کشور در عرصه‌های مختلف است. تعلیم و تربیت دارای کارکردهای مختلفی از جمله علمی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است. از این‌رو موضوعی مهم و ابزاری مؤثر و کارآمد برای توسعه علمی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شناخته می‌شود (کازمی^۵، ۲۰۰۸). معلم نیز به‌عنوان یکی از عناصر اصلی رشد دهنده ابعاد مختلف دانش‌آموزان و جامعه نقش پررنگی در این حوزه و ساحت‌ها دارد. نظام آموزش و پرورش هر کشوری نیازمند تربیت معلمان در تراز همان جامعه است. توفیق یا شکست طرح و برنامه‌های آموزش و پرورش در هر کشوری به وجود معلمان آن کشور وابسته است. هر نظام آموزشی در کنار توجه به مسائل کمی آموزشی و پرورشی باید به مسائل کیفی آن نیز توجه کند. ارتقا کیفیت در کنار وجود منابع، فضا، تجهیزات و نظایر این‌ها به عامل مهم‌تری بستگی دارد و آن معلم است. شوآب^۶ (۱۹۸۳) معلم را عضو اصلی گروه‌های تصمیم‌گیرنده برنامه درسی در نظر می‌گیرد و بر این باور است اولین پاسخ به این سؤال که چه کسی عضو اصلی گروه‌های تصمیم‌گیرنده درباره برنامه درسی باشد، معلم است. مکرراً با صدای بلندتر باید گفت: وجود معلم دو دلیل اصلی برای چنین پاسخی دارد. دلیل نخست آنکه معلم در بهترین اوقات در کنار دانش‌آموزان است و دوم آنکه معلم یگانه شخصیتی است که می‌تواند اطلاعات مناسب را برحسب نحوه یادگیری دانش‌آموزان ارائه دهد

1. Supreme Council of Education

2. Davodi & karamad

3. Nowrozi Najad & Tabatabai

4. Supreme Council of Education

5. Kazemi

6. Shoab

(مهرمحمدی^۱، ۲۰۰۴). در کنار بعد آموزش بعد تربیتی معلم نیز مطرح است؛ چرا که تعلیم و تربیت در کار معلم همیشه با هم عجین و در دل هم کاربرد دارد؛ بنابراین آموزش و پرورش به صورت تلفیقی به هم گره خورده و معلمان هم‌زمان هر دو بعد را در کلاس و مدرسه بکار می‌گیرند.

با عنایت به تأکید اساسی اسناد بالادستی تربیت دانش‌آموزان صرفاً به یک جنبه و ساحت محدود نشده، بلکه به تمام ساحت‌ها توجه شود. در واقع ر سالت نظام آموزش و پرورش به‌منزله نهادی فرهنگ ساز تنها انتقال علم و دانش نیست، بلکه پرداختن به سایر ابعاد دینی، هنری، حرفه‌ای، سیاسی و ... نیز مهم است (برکوویتز و بیر^۲، ۲۰۱۵). در این حالت از مدرسه و معلم انتظار می‌رود که دانش‌آموزان را به‌گونه‌ای پرورش دهد که قابلیت آن را داشته باشند که امور اخلاقی (خیر) را از غیراخلاقی (شر) تشخیص داده و به سمت امور اخلاقی گرایش داشته باشند (اندرسون^۳، ۲۰۱۴)؛ بنابراین آگاهی و کاربرد ساحت‌های تعلیم و تربیت از جانب معلم بسیار مهم و پیوند زدن آن‌ها به دروس مهم‌تر است که در این خصوص باید به اهداف آشکار و پنهان دروس توجه کرد. چراکه تربیت تمام ساحتی، دانش‌آموزان را برای زندگی واقعی آماده می‌کند. در واقع در بعد تربیت نیز چیزی که مهم است این است که به همه ابعاد تربیت توجه شود و از عنایت به یک بعد خاص تربیت پرهیز گردد؛ زیرا توجه همه‌جانبه به ابعاد وجودی انسان در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی امر تربیت بسیار مهم است. این امر (تربیت یکپارچه یا تمام ساحتی) در اسناد تحولی آموزش و پرورش نیز مورد توجه قرار گرفته است. در این سند تمام ساحت اساسی (ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی، ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی، ساحت تربیت زیستی و بدنی، ساحت تربیت زیبایی‌شناختی و هنری، ساحت تربیت علمی و فناوری و ساحت تربیت اقتصادی و حرفه‌ای) مطرح شده که لازم است معلمان با آن‌ها آشنا باشند که در صورت پیاده‌سازی، تربیتی همه‌جانبه و متوازن را برای دانش‌آموزان به ارمغان آورند.

بررسی پیشینه پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد؛ این موضوع در داخل و خارج مورد پژوهش قرار نگرفته است. ولی پژوهش‌های مشابهی انجام شده، مثلاً برومند پارسا و درویش‌نیا^۴ (۲۰۲۴)، در تحقیق به «بررسی اصول تربیت دانش‌آموزان بر اساس تربیت همه‌جانبه» پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد اهمیت ارتقاء مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی، تقویت اخلاقیات و ارزش‌های انسانی، تحقق تعادل روانی و فیزیکی، ایجاد اعتماد به نفس و انگیزش در کودکان و جوانان، توسعه مهارت‌های تعاملی و کار گروهی، ارزش‌های انسانی همچون مهربانی، صداقت و احترام به دیگران می‌تواند از جمله راهکارهایی جهت تقویت و بهبود فرایند تربیت باشد. پاکباز، خضری، چاوبازی و فرخه^۵ (۲۰۲۴)، در پژوهشی خود با عنوان «بررسی روش‌های نوین تدریس مقطع ابتدایی در تربیت تمام ساحتی» به این نتایج دست یافت؛ استفاده از روش‌های نوین تدریس در مقطع ابتدایی، نقشی کلیدی در تربیت تمام ساحتی دانش‌آموزان ایفا می‌کند. این روش‌ها می‌توانند به پرورش خلاقیت، تفکر انتقادی، مهارت‌های اجتماعی، حل مسئله و ... در دانش‌آموزان کمک کرده و آن‌ها را برای زندگی در دنیای پیچیده امروز آماده کنند. صالحی^۶ (۲۰۲۳) پژوهشی با عنوان «تأثیر تدریس‌های تمام ساحتی بر مبنای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بر ایجاد انگیزه و علاقه به یادگیری» انجام داد. نتایج پژوهش نشان داد میزان توجه به ساحت‌ها در کتاب‌های سوم ابتدایی متوازن نیستند. میزان توجه به مؤلفه‌های یادگیری

1. Mehromhamadi

2. Berkowitz. & Bier

3. Anderson

4. Broumand Parsa, & Darvishnia

5. Pakbaz, Khazari, Chaubazi & Farkha

6. Salehi

در هر دو بازه زمانی قبل و بعد از اجرای تدریس تمام ساحتی، خوب است. بهره‌گیری از روش‌های نوین تدریس بسیار پراهمیت و همچنین نقش آن در پرورش علاقه و انگیزه در دانش‌آموزان در سطح خیلی خوب و میزان انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان حین و بعد از تدریس تمام ساحتی در سطح خوب است. در نتیجه با تغییر نگرش معلم و دانش‌آموزان، تدریس‌های تمام ساحتی باعث ایجاد رغبت و انگیزه در دانش‌آموزان و افزایش کیفیت یادگیری شده است. هادی پور^۱ و همکاران (۲۰۲۳)، در تحقیقی با عنوان «توانمندسازی معلمان و دانش‌آموزان با تأکید بر تربیت تمام ساحتی» نشان دادند که؛ توانمندسازی معلمان و دانش‌آموزان شامل به‌روزرسانی دانش آن‌ها در زمینه‌ی اصول آموزشی، فناوری‌های جدید و روش‌های تدریس مبتنی بر پژوهش است. همچنین، برنامه‌های توانمندسازی برای دانش‌آموزان نیز بسیار اهمیت دارد. آموزش مهارت‌های زندگی، توسعه ناهنگام، نایب، پشتیبانی روانی و اجتماعی و ترغیب به خلاقیت و نوآوری تنها بخشی از این برنامه‌ها هستند. همایی لطیف^۲ و همکاران (۲۰۲۳)، در پژوهشی خود با عنوان «تدوین برنامه آموزشی والد-فرزند بر اساس تربیت تمام ساحتی سند تحول بنیادین و اثربخشی آن بر عزت‌نفس، خودکارآمدی و خودنظم‌جویی دانش‌آموزان دچار اختلال یادگیری ویژه» نشان دادند که آموزش برنامه تدوین شده والد - فرزندی بر اساس تربیت تمام ساحتی سند تحول بنیادین بر بهبود خودکارآمدی دانش‌آموزان، بهبود خودنظم‌جویی دانش‌آموزان و بر بهبود حرمت خود (عزت‌نفس) دانش‌آموزان تأثیرگذار است. در واقع آموزش برنامه آموزشی والد - فرزندی تدوین شده بر اساس سیستم تربیتی تمام ساحتی سند تحول بنیادین به والدین کودکان دچار اختلال یادگیری ویژه، باعث افزایش آگاهی و توانایی افراد در برخورد مناسب با کودکان دچار اختلال و در نتیجه ارتقاء حرمت نفس و افزایش خودکارآمدی و خودنظم‌جویی دانش‌آموزان دچار اختلال یادگیری ویژه می‌شود. کردلو^۳ (۲۰۲۲)، در مقاله‌ای با عنوان «تربیت تمام ساحتی، نمود شناسی تفسیری فهم معلمان از ساحت‌های تربیتی» نشان داد با توجه به مصاحبه‌های انجام شده، نمونه‌های انتخاب شده فهم شایسته‌ای از تربیت یکپارچه و ساحت‌های آن دارند. این معلمان با توجه به نقص‌های کتاب‌های درسی، مثل کاربردی نبودن برخی از مطالب و نیز موضوع‌محور بودن کتاب‌های درسی، توانسته بودند ابتدا با فهم خوب خود از این ساحت‌ها و سپس با ارائه درست این ساحت‌ها به دانش‌آموزان، قدم محکمی در تلفیق این ساحت‌ها و سپس در آشنا کردن دانش‌آموزان با این ساحت‌ها بردارند. نوری و لعلی^۴ (۲۰۲۳)، در پژوهش با عنوان «بررسی نقش و جایگاه معلمان در بهبود و اجرای طرح ساحت‌های تمام گانه در سند تحول بنیادین» انجام دادن. نتایج پژوهش حاکی از آن است که معلم اثربخش معلمی است که با داشتن مهارت‌ها، صلاحیت‌های حرفه‌ای و اخلاق معلمی، علاوه بر فراهم آوردن زمینه مناسب برای یادگیری همه‌جانبه دانش‌آموزان، همچون چراغ راهی در راستای اتخاذ سیاست‌های درست و پیشبرد هر چه بیشتر مفاد و راهکارهای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش عمل نماید.

هاشمی و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهش خود با عنوان «آسیب‌شناسی تربیت هنری در نظام رسمی آموزش و پرورش (از دیدگاه کارشناسان و متخصصان)» و با هدف آسیب‌شناسی تمامی ارکان نظام آموزش و پرورش در پیاده‌سازی مقوله تربیت هنری، هفت عنصر: اهداف، محتوا، مواد آموزشی، راهبردهای یاددهی-یادگیری، زمان، مکان و ارزشیابی را در برنامه درسی در نظر گرفته‌اند. حوزه‌های آسیب‌پذیر به‌صورت مقوله‌های اصلی زیر استخراج و دسته‌بندی گردید: آسیب‌های حوزه اهداف: فقدان رویکرد فلسفی مناسب، مشکلات تدوین اهداف و مشکلات

1. Hadipour

2. Homae Latif

3. Kordloo

4. Nouri & Laali

اجرای اهداف. آسیب‌های حوزه محتوا: فقدان رویکرد فلسفی مناسب، مشکلات تدوین محتوا و مشکلات اجرای محتوا. آسیب‌های حوزه روش‌های تدریس: عدم استفاده از روش‌های مختلف و متناسب با محتوا، عدم آموزش معلمان در ارتباط با روش‌های تدریس. آسیب‌های حوزه زمان، مکان و مواد آموزشی: کمبود زمان، مکان و امکانات آموزشی و مشکلات ناشی از نگرش‌های نادرست. آسیب‌های حوزه ارزشیابی: نوع و ماهیت ارزشیابی، نحوه اجرای ارزشیابی. آسیب‌های حوزه معلمان: مشکلات آموزشی معلمان، مشکلات انگیزشی معلمان و تصمیمات اداری و مدیریتی نادرست در ارتباط با معلمان. آسیب‌های حوزه نگرش والدین، مسئولین و ساختار مدیریت: مشکلات ناشی از ناکارآمدی و مدیریت غیر اثربخش، مشکلات ناشی از نگرش والدین، مشکلات ناشی از رویکردهای حاکم نسبت به هنر.

نیکولوپولو و جیلاماس^۱ (۲۰۱۶)، در پژوهشی با عنوان «موانع استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در مدارس متوسطه: برداشت معلمان یونانی» دریافته‌اند که کمبود بودجه، عدم دسترسی به اینترنت و حجم زیاد دانش‌آموزان در کلاس، از جمله موانع عمده فناوری اطلاعات و ارتباطات در مدارس بوده است. به‌طور کلی سه مانع عدم حمایت، عدم اعتماد به نفس و کمبود تجهیزات را استخراج کرده‌اند. گودین^۲ (۲۰۱۱)، در پژوهش خود نشان داد یکی از دلایل عدم موفقیت و همچنین راکد ماندن برنامه‌های راهبردی فقدان الگو و نداشتن رویکرد جامع نسبت به موضوع اجرا دانسته شده است گانتز^۳ (۲۰۰۰)، در پژوهشی با عنوان «تاریخچه دیسپلین محور و تأثیر آن بر دانش‌آموزان دختر مدارس راهنمایی» در کارولینای جنوبی نشان داد فقدان هماهنگی و حمایت مالی کافی و همچنین عدم درک صحیح از رویکرد دیسپلین محور در بی‌میلی معلمان نسبت به آن و مشارکت دانش‌آموزان در کسب معنای هنر، نقش داشته‌اند.

در مجموع، بررسی پیشینه پژوهش‌ها نشان داد هیچ پژوهشی تاکنون به واکاوی ادراک معلمان دوره ابتدایی از تربیت تمام‌ساحتی؛ موانع و راهکارها نپرداخته است. لذا پژوهش حاضر تلاش دارد به‌طور واقع‌بینانه و بدون سوگیری، به این مهم بپردازد. اهمیت و ضرورت پژوهش حاضر از آنجا ناشی می‌شود که انسان در نگاه توحیدی به‌صورت کل‌یگانه و متشکل از هم در نظر گرفته می‌شود نه عناصر جدا و بیگانه از هم و از سوی دیگر بر طبق مبانی انسان‌شناختی اسلامی، همه قابلیت‌ها و ظرفیت‌های وجودی انسان در قرب به خداوند تأثیر دارند؛ اما انسان‌ها صرف‌نظر از ویژگی‌ها و تفاوت‌هایی که در نیازهای آموزشی و استعدادها با یکدیگر دارند، دارای ابعاد و جوانب مشترک و متنوعی هستند که مطالعه و بررسی دقیق این استعدادها و نیازمندی‌های مشترک، مستلزم نگاه ترکیبی و یکپارچه به آن است که در این پژوهش چنین رویکردی موردنظر است. به همین دلیل است که در دانش تربیت نیز برای فرآیند تربیت، ساحت‌های مختلفی ولی پیوسته و مرتبط به هم در نظر گرفته‌اند. از سوی دیگر با شناخت موانع تربیت تمام‌ساحتی و ارائه راهکارها می‌توان به متولیان تعلیم و تربیت بخصوص معلمین ابتدایی در این زمینه کمک کرد تا بهتر و بیشتر از قبل بتوانند در جهت پرورش دانش‌آموزان تمام‌ساحتی گام بردارند.

جنبه نوآورانه و جدید بودن پژوهش حاضر آن است که پژوهشگران ضمن نگاه تمام‌ساحتی به معلمان و دانش‌آموزان، در پی بررسی موانع تربیت تمام‌ساحتی در تعلیم و تربیت ابتدایی است تا با آگاهی از این موانع راهکارهای عملی در جهت کیفیت‌بخشی و حل این موانع و چالش‌ها ارائه کنند، کاری که تاکنون انجام نشده

1. Nikolopoulou & Gialamas

2. Godwin

3. Gunter

است؛ بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر، واكوی ادراك معلمان دوره ابتدایی از تربیت تمام ساحتی (تمام ساحتی)؛ موانع و راهكارها است. سؤال‌های پژوهش عبارت‌اند از:

- بر اساس ادراك مشاركت‌كنندگان، مهم‌ترین موانع تربیت تمام ساحتی در مدارس ابتدایی کدام‌اند؟
- بر بنیاد موانع تربیت تمام ساحتی، راهكارهای کیفیت‌بخشی بر اساس ادراك مشترك‌كنندگان، کدام‌اند؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت کیفی است که با روش پدیدارشناسی انجام شده است. هدف پدیدارشناسی، توصیف تجربیات زیسته زندگی به همان شکلی است که در زندگی روی داده است. هوسرل معتقد است؛ پدیدارشناسی روشی است که مشاهده حقیقت، ذات یا معنای هر پدیده‌ای را ممکن می‌سازد. لذا کانون توجه پدیدارشناسی تجربه‌های زندگی است، زیرا معنای پدیده‌ها را برای هر فرد روشن می‌سازد و به آن‌ها می‌گوید که چه چیز در زندگی او حقیقی و واقعی است (باقری^۱، ۲۰۱۰).

تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش با الگوی هفت مرحله‌ای کلازی^۲ (۱۹۸۷)، تحلیل شد تا توصیف روشنی از تجارب زیسته و ادراکات مشاركت‌كنندگان در رابطه با موانع و راهكار به دست آید. مراحل این الگو شامل این موارد است: ۱- یادداشت‌برداری و تبدیل مکالمات به متون. ۲- خواندن چندباره متن مکالمات و کشف و علامت‌گذاری عبارت‌های مهم مرتبط با پدیده مورد بررسی. ۳- مفهوم‌بخشی به جمله‌های مهم استخراج‌شده. ۴- مرتب‌سازی توصیف‌های مشاركت‌كنندگان و مفاهیم مشترك در دسته‌های خاص. ۵- تبدیل همه نظرات استنتاج شده به توصیف‌های جامع و کامل. ۶- تبدیل توصیف‌های کامل پدیده به یک توصیف خلاصه و مختصر. ۷- معتبرسازی نهایی. در تحلیل روش ذکر شده؛ فهرست اظهارات مهم تهیه می‌شود، سپس پژوهشگر در مورد نحوه تجربه موضوع توسط افراد تحت مطالعه را پیدا می‌کند و آن‌ها را فهرست می‌کند (افق سازی داده^۳). اظهارات مهم به «واحد‌های معنایی^۴» دسته‌بندی می‌شود و توصیفی از «آنچه» مشاركت‌كنندگان در مورد پدیده تجربه کرده‌اند، ارائه می‌شود (توصیف زمینه‌ای). سپس توصیفی از «نحوه» تجربه ارائه می‌شود که به آن «توصیف ساختاری» گفته می‌شود که در آن پویشگر در مورد بستری که در آن پدیده تجربه شده اندیشه‌ورزی می‌کند و در آخر توصیفی ترکیبی از پدیده، با ترکیب هر دو توصیف‌های بستری و ساختاری نوشته می‌شود.

جامعه پژوهش جهت پاسخ به سؤال‌های پژوهش شامل کلیه معلمان دوره ابتدایی ناحیه ۴ شهر کرج بود. جهت تعیین حجم نمونه از اشباع نظری داده‌ها استفاده شد و برای تعیین کفایت و اشباع داده‌ها، بعد از انجام مصاحبه‌ها، بلافاصله پیاده‌سازی، مکتوب و کدگذاری انجام شد تا بازخوردهای لازم فراهم آید (گال، بورگ و گال^۵، ۲۰۰۷). در مصاحبه هفتم، پژوهشگران قانع شدند که در پاسخ‌های گردآوری شده مصاحبه‌ها داده جدیدی وجود ندارد، اما برای اطمینان فرایند مصاحبه تا دهمین نفر ادامه پیدا کرد. لذا نمونه پژوهش شامل ۱۰ نفر (۳ مرد و ۷ زن) بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی^۶ یا زنجیره‌ای و به شکلی هدفمند انتخاب شدند (بر اساس رعایت اصل اخلاق‌مداری و تعهد به رعایت حقوق شرکت‌كنندگان، از ذکر اسامی خودداری شده است).

1. Bagheri
2. Colaizzi
3. Horizontalization
4. Meaning units
5. Gall, Borg & Gall
6. Snowball Sampling

معیار انتخاب هدفمند مشارکت‌کنندگان شامل این موارد است که اولاً؛ در خصوص ساحت‌های اساسی تربیت دارای آگاهی و تجربه زیسته در مدرسه و کلاس دارند. ثانیاً؛ رضایت و تمایل به شرکت در مصاحبه داشته باشند. جدول ۱، مشخصات کلی مشارکت‌کنندگان در پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱: مشخصات شرکت‌کنندگان در پژوهش

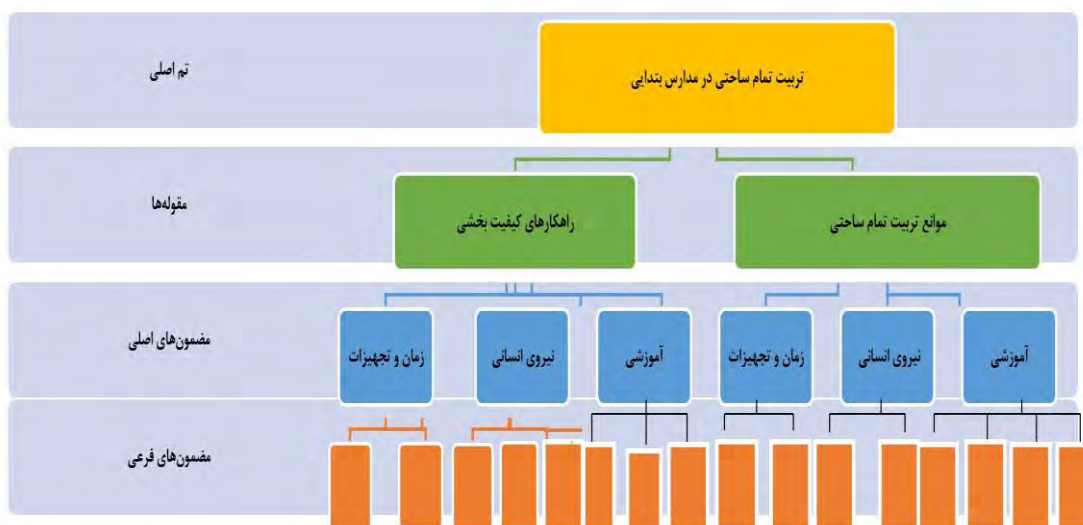
شرکت‌کننده	جنسیت	مدرک و رشته تحصیلی	سابقه خدمت	پست سازمانی - دوره تحصیلی
۱	مرد	دکتری - برنامه‌ریزی درسی	۲۶ سال	آموزگار دوره دوم ابتدایی
۲	مرد	فوق لیسانس - علوم تربیتی	۲۵ سال	آموزگار دوره دوم ابتدایی
۳	زن	لیسانس - علوم تربیتی	۱۵ سال	آموزگار دوره اول ابتدایی
۴	زن	فوق لیسانس - علوم تربیتی	۱۸ سال	آموزگار دوره دوم ابتدایی
۵	زن	لیسانس - امور تربیتی	۱۲ سال	آموزگار دوره اول ابتدایی
۶	زن	دکتری - علوم تربیتی	۱۸ سال	آموزگار دوره دوم ابتدایی
۷	مرد	فوق لیسانس - روانشناسی تربیتی	۱۵ سال	آموزگار دوره اول ابتدایی
۸	زن	فوق لیسانس - روانشناسی عمومی	۱۳ سال	آموزگار دوره دوم ابتدایی
۹	زن	لیسانس - علوم تربیتی	۶ سال	آموزگار دوره اول ابتدایی
۱۰	زن	لیسانس - علوم تربیتی	۲ سال	آموزگار دوره اول ابتدایی

ابزار و روش گردآوری داده‌ها در پژوهش حاضر، مصاحبه است که با استفاده از پروتکل مصاحبه، بهره‌گیری از سؤال‌های عمیق و به شکل نیمه‌سازمان‌یافته انجام شد. در طول مصاحبه صدای مشارکت‌کنندگان توسط پژوهشگران ضبط و پس از پایان مصاحبه، عین کلمات آن‌ها به صورت متن پیاده‌سازی و در یک مجموعه جمع‌بندی گردید.

در خصوص رعایت ملاحظات اخلاقی، جهت گردآوری داده‌ها و ورود به مدارس نامه‌نگاری و مکاتبات اداری صورت گرفت و رضایت مسئولین و معلمان برای انجام پژوهش و مصاحبه اخذ گردید. جهت ارزیابی اعتبار در پژوهش کیفی، نتایج تحقیق به مصاحبه‌شوندگان برگردانده شد و سپس اطلاعات به دست آمده با نظرات آن‌ها منطبق شد، این امر به منظور رفع تناقض بین نظرات مصاحبه‌شوندگان و نگرش‌های پژوهشگر صورت گرفت و به منظور اصلاح و کدگذاری داده‌ها و نیز بررسی قابلیت اطمینان، متن‌های مصاحبه به دو کارشناس باتجربه ارائه گردید و بعد از اعمال نظرات آن‌ها، جدول مضامین و مفاهیم، تنظیم شد. لازم به ذکر است که جهت حفظ حقوق شرکت‌کنندگان در پژوهش به آن‌ها این اطمینان خاطر داده شد که هویت واقعی آنان انتشار پیدا نخواهد کرد و اطلاعات آن‌ها محرمانه باقی خواهد ماند.

یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر، متن مصاحبه‌های آموزگاران کلاس‌های دوره ابتدایی در ۶۳ کد باز احصاء شده در ۱۶ مضمون فرعی، ۶ مضمون اصلی، دو مقوله موانع (سؤال اول) و راهکارهای کیفیت‌بخشی (سؤال دوم) و تم اصلی (تربیت تمام ساحتی در مدارس ابتدایی) طبقه‌بندی گردید که در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱: مقوله‌ها و مضامین اصلی ادراک معلمان ابتدایی از تربیت تمام ساحتی

مطابق با جدول شماره ۲ بر اساس شواهد حاصل از فهم ادراک شده آموزگاران مدارس ابتدایی، مضمون‌های اصلی و فرعی و شواهد (عبارت‌های معنایی) در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲: شواهد، مضامین اصلی و فرعی و مقوله تربیت تمام ساحتی

مقوله‌ها	مضمون‌های اصلی	مضمون‌های فرعی	کدهای باز یا اولیه (عبارات معنایی)
مواقع تربیت تمام ساحتی	مواقع آموزشی	حجم بالای کتاب درسی، برنامه‌ها و طرح‌های متعدد در مقطع ابتدایی	حجم زیاد محتوا، کاربردی بودن برخی از محتوا، طرح و برنامه‌های زیاد در مقطع ابتدایی، تخصیص اکثر طرح‌ها به تمام مدارس ابتدایی، کاربردی نبودن برخی از برنامه‌ها و طرح‌ها.
		محدودیت در منابع علمی و آموزشی در زمینه‌های ساحت‌های تمام‌گانه در مدارس	کمبود مبانی علمی و نظری، کمبود متون چاپی منابع علمی در مدارس، قدیمی بودن منابع موجود در مدارس، توجه منابع موجود به یکی از ساحت‌ها.
		تأکید و تمرکز بر دروس خاص	توجه بیشتر والدین به برخی از دروس، تمرکز برخی از معلمان بر دروس خواص، تأکید آموزش و پرورش بر روی دروس فارسی، ریاضی و علوم در ارتقاء پایه.
مواقع نیروی انسانی	فقر مؤسسات آموزشی و کانون‌های تربیت تمام ساحتی در آموزش و پرورش و جامعه	فقر مؤسسات آموزشی و کانون‌های تربیت تمام ساحتی در آموزش و پرورش و جامعه	نبود مدارس دولتی و غیردولتی تمام ساحتی در دوره ابتدایی، نبود کانون‌ها تربیت تمام ساحتی، نبود کلاس‌های تربیت تمام ساحتی در مدارس و سطح جامعه، برگزاری دوره‌های تک ساحتی (کامپیوتر، رباتیک و ...) توسط پژوهش‌سراهای آموزش و پرورش.
	محدودیت توانایی معلمان و ناکارایی برخی از دوره‌های ضمن خدمت معلمان	محدودیت توانایی معلمان و ناکارایی برخی از دوره‌های ضمن خدمت معلمان	کمبود دوره‌های عملی درباره تربیت تمام ساحتی، کیفیت پایین دوره‌های نظر الکترونیکی، عدم توانایی سؤال‌های ضمن خدمت در سنجیدن آگاهی‌های معلمان در تربیت تمام ساحتی، آگاهی ناچیز معلمان از تربیت تمام ساحتی، کمبود معلم تمام ساحتی در مدارس، تمایل ناچیز معلمان به مطالعه و تحقیق درباره تربیت تمام ساحتی.
	جداسازی ساحت‌ها و توجه کمتر به همپوشانی آن‌ها	جداسازی ساحت‌ها و توجه کمتر به همپوشانی آن‌ها	آموزش جداگانه ساحت‌ها توسط برخی از معلمان، تلفیق ناچیز این ساحت‌ها، تک ساحتی بودن خیلی از محتواهای درسی دانش‌آموزان، تأکید زیاد بر ساحت‌ها علمی.
مواقع زمان و تجهیزات	کمبود امکانات، فضا و زمان (سخت‌افزاری و نرم‌افزاری)	کمبود امکانات، فضا و زمان (سخت‌افزاری و نرم‌افزاری)	کمبود فضای آموزشی در مدارس، کمبود امکانات آموزشی و تجهیزات تربیت تمام ساحتی در مدارس، کمبود تجهیزات سخت و نرم‌افزاری کامپیوتری در مدارس، نادیده انگاشتن برخی از ساحت‌ها به دلیل کمبود زمان و فرصت.
	تراکم بالای دانش‌آموزان و اجرای سخت این تمام ساحت در کلاس‌های پرتراکم	تراکم بالای دانش‌آموزان و اجرای سخت این تمام ساحت در کلاس‌های پرتراکم	حجم بالای دانش‌آموزان در کلاس، دشواری اجرای تربیت تمام ساحتی با تراکم بالا.
راهکارهای کیفیت‌بخشی به تربیت تمام ساحتی	راهکارهای آموزشی	کاهش و تغییر محتوای کتاب‌های درسی مبتنی بر اسناد تحولی آموزش و پرورش و تربیت تمام ساحتی	کاستن از محتوای کتاب‌های درسی، تأکید بر کیفیت کتاب‌های درسی نه کمیت، کاربردی نوشتن کتاب‌های درسی، حذف برخی از دروس از کتاب‌های درسی، نگارش کتاب‌های درسی بر طبق تربیت تمام ساحتی، گنجاندن محتوای تربیت تمام ساحتی در کتاب‌های درسی. استفاده از اسناد تحولی در نگارش و اصلاح محتواهای آموزشی.
		کاستن طرح‌ها و برنامه‌های مقطع ابتدایی و توجه ویژه به تربیت تمام ساحتی (طرح تربیت تمام ساحتی)	کاهش طرح‌ها در مقطع ابتدایی، حذف طرح‌های غیر کاربردی مرتبط با تربیت تمام ساحتی از مدارس، تلفیق طرح‌ها و برنامه‌هایی که همپوشانی دارند، اجرای طرح تربیت تمام ساحتی در مدارس به صورت مستقل نه در قالب برنامه بوم.

مقوله‌ها	مضمون‌هاى اصلى	مضمون‌هاى فرعى	كدهاى باز يا اوليه (عبارات معنايى)
راهكارهاى نيروى انساني	تغيير در برنامه‌هاى كانون‌ها و پژوهشسراهاى دانش‌آموزى - آموزش و پرورش و گنجاندن دوره‌هاى تربيت تمام ساحتى براى دانش‌آموزان	تغيير نگرش متصديان، مديران، معاونين، معلمان و والدين نسبت به تربيت يکپارچه	تدارك دوره‌هاى تربيت تمام ساحتى در مدارس، كانون‌ها و پژوهشسراها، تأکيد بر كيفيت دوره تربيت تمام ساحتى، تأکيد بر نگاه تركيبى و تلفيقى در نوشتن و اجراى برنامه‌هاى در پژوهشسراها و مدارس.
	تخصيص پست کارشناس تربيت تمام ساحتى در وزارت آموزش و پرورش، اداره‌هاى كل، مناطق و نواحى آموزش و پرورش	توانمندسازى و آگاهسازى معلمان دوره ابتدائى از طريق برگزارى دوره‌هاى ضمن خدمت حضورى با استفاده از استادان صاحب‌نظر در زمينه تربيت تمام ساحتى	ايجاد مجرى تربيت يکپارچه از وزارت تا مدارس، پيگيرى طرح تربيت تمام ساحتى توسط متولى خاص در همه قسمت‌هاى تصميم‌گيرى، گزارش دهى افراد ذينفع به همان مسئول خاص.
	طراحي فضا و تدارك امكانات براى تربيت تمام ساحتى دانش‌آموزان	تأليف كتب، مقاله، فيلم و پوستر براى تربيت تمام ساحتى دانش‌آموزان	توانمند كردن معلم‌ها در حوزه تربيت تمام ساحتى، برگزارى دوره‌هاى ضمن خدمت با كيفيت و يادگيرى صلاحيت‌هاى مرتبط، به‌كارگيرى افراد خبره جهت مدرسى اين دوره، استمرار در برگزارى دوره تربيت مدرسى، ارائه دانش بروز به معلمان، برگزارى آزمون‌هاى متعدد با كيفيت جهت آگاهى از ميزان يادگيرى و کاربرد اين ساحت‌ها توسط مديران، معاونين، معلمين و دانش‌آموزان در موقعيت واقعى.
راهكارهاى زمان و تجهيزات	تأليف منابع علمى درباره تربيت تمام ساحتى، مطالعه شخصى معلمان، تهيه نرم‌افزارهاى چندرسانه تربيت تمام ساحتى، کاربردى كردن اسناد تحولى در مدارس.	طراحي تمام فضاى مدارس بر طبق تربيت تمام ساحتى (حياط، كلاس‌ها و غيره)، فراهم آورى تمامى امكانات مرتبط با تربيت تمام ساحتى، حمايت از تربيت تمام ساحتى از مسئولين بالادستى تا مدارس و معلمان.	

سؤال اول پژوهش: بر اساس ادراك مشترك كندگان، مهم‌ترين موانع تربيت تمام ساحتى در مدارس ابتدائى کدام‌اند؟

در اين قسمت از معلمان دوره ابتدائى با توجه به تجربه زيسته خود خواسته شد، مهم‌ترين موانع تربيت تمام ساحتى در مدارس ابتدائى را بيان كنند. در زير به اين موانع اشاره شده است.

۱-۱- كمبود امكانات، فضا و زمان (سخت‌افزارى و نرم‌افزارى)

شرکت‌کننده شماره ۳: «همچنان که خودتون هم ميدونيد براى اجراى درست تربيت تمام ساحتى نيازمند امكاناتى چون ويديو پروژكتور، كامپيوتر، اتاق نقاشى و كاردستى، سالن تربيت‌بدنى، امكانات ورزشى و مثل اين‌ها هستيم كه متأسفانه در مدارس دولتى كمبودهاى زيادى در اين زمينه وجود داره. من به شخصه با اين سابقه‌اى

که دارم و در مدارس مختلفی هم بودم تا الان اتاق نقاشی و کاردستی ندیدم. وسایل و امکانات ورزشی هم کم بوده، برخی از کلاس کامپیوتر نداشتند و هر روز گوشی خودمو به پروژکتور مدرسه وصل می‌کنم و به دانش‌آموزانم درس میدم، یا نمازخونه مدرسه کوچیکه و من نمیتونم خیلی از کارهای که با هدیه آسمان و قرآن مرتبط هست را با بچه‌ها در نمازخونه کار کنم. تربیت اقتصادی هم امکاناتی می‌خواد که در مدرسه نیست و ...».

شرکت‌کننده شماره ۱۰: «... ببینید برای تربیت و آموزشی که همه‌ی زمینه‌های دانش‌آموزان را در بر بگیرد، به نظر من به وقت و انرژی مضاعفی نیاز است. درست است در دل دروس مختلف ما این ساحت‌ها رو با بچه‌ها کار می‌کنیم؛ ولی چون وقت خیلی کم است، بیشتر ساحت‌ها چون ساحت اقتصادی، هنری حتی فناورانه تقریباً نادیده گرفته می‌شود. حتی ساحت تربیت‌بدنی هم چون معلم کم است و من معلم مجبورم این درس رو خودم با بچه‌ها کار کنم، خیلی مثرم ثمر نیست. چون عملکرد من که در دانشگاه دو واحد درس تربیت‌بدنی پاس کرده‌ام با معلم ورزشی که کلاً تربیت‌بدنی پاس کرده است یکی نیست».

۱-۲- تراکم بالای دانش‌آموزان و اجرای سخت این تمام ساحت‌های پر تراکم

شرکت‌کننده شماره ۴: «من چندین ساله در این مدرسه هستم. خودتون ملاحظه کنید با ۴۰ تا دانش‌آموز، آن هم پایه تمامم، چطوری میشه وقت کرد و این ساحت‌ها رو کار کرد؟ ۴۵ دقیقه در هر زنگ وقت داریم، هر دانش‌آموزی بخواهد یک دقیقه صحبت کنند وقت کلاس تموم شده است؛ شما باید بتوانید در همین زمان با بچه‌ها کار کنید آن هم بیشتر درسی».

شرکت‌کننده شماره ۷: «متأسفانه به دلیل کمبود معلم، فضا و امکانات در مدارس ابتدایی تعداد دانش‌آموزان هر کلاس خیلی زیاده. آن هم در فضایی کوچک. شما چطوری می‌خواهید با این تعداد دانش‌آموز به قول خودتون تربیت تمام ساحتی رو واقعاً درست اجرا کنید؟ چند ساله من وارد این مدرسه شدم، هر سال مدیر و معاونین اول سال گفتند سال بعد تعداد بچه‌ها رو کم می‌کنیم؛ ولی مهر ماه که رسیده نه تنها کم نشدند بلکه بیشتر هم شدند و ... پس اجرای این تمام ساحت با این تعداد زیاد دانش‌آموز واقعاً پیچیده و مشکل است».

۱-۳- حجم بالای کتاب درسی، برنامه‌ها و طرح‌های متعدد در مقطع ابتدایی

شرکت‌کننده شماره ۸: «... شما یه بار هم که شده کتاب‌ها رو ورق بزنید ... ما باید تا آخر سال کل این کتاب‌ها رو تموم کنیم. خب با این وقت کم، چکار کنیم؟ محتوای بعضی از کتاب‌ها برای دانش‌آموزان زیاده و هم من معلم و هم دانش‌آموزان اذیت می‌شیم. برخی از قسمت‌های کتاب کاربردی نیست و باید حذف بشند و ... من معلم در ارائه خوب همین محتوا میمونم چه برسه وقت کنم ساحت‌ها رو کار کنم. به نظر من ساحت دینی و اخلاقی خوب داره کار میشه، یکم هم علمی، اجتماعی و هنری ولی باز جا داره خوب کار بشه».

شرکت‌کننده شماره ۱: «من تو مقطع متوسطه بودم، طرح خاصی در متوسطه نیست. نهایت یکی دو تا. ولی تو ابتدایی طرح و برنامه‌ها خیلی زیاده، درس پژوهی، اقدام پژوهی، سواد رسانه‌ای، بوم و جابر و ... اکثر این طرح‌ها هم مربوطه به ساحت علمی است تا همه ساحت‌ها. با تعداد و حجم کتاب‌ها و این‌همه طرح و برنامه که بکوب معاون‌ها از ما کار میخوان من کی بتونم همه ساحت رو کار کنم؟ البته برخی از این‌ها هم به درد دانش‌آموز به نظر من نمیخوره».

۱-۴- محدودیت توانایی معلمان و ناکارایی برخی از دوره‌ها ضمن خدمت معلمان مرتبط با ساحت‌ها

شرکت‌کننده شماره ۵: «... معتقدم برخی از ساحت‌ها رو چون بعضی از معلمان آن‌چنان که مطلوب این ساحت‌ها باشد، خوب بلد نیستند یا خوب اجرا نمی‌کنند. معلم‌ها درباره برخی از این ساحت‌ها دوره طی نکرده‌اند

یا اگر گذرانده باشند ۲۰ تا سؤال ضمن خدمت مجازی جواب داده و نمره‌ای هم گرفته‌اند؛ ولی تو عمل نمی‌تواند مفید باشند. باید دوره عملی ببیند و ... یا برنامه بوم که دوره داشتیم کیفیت خوبی نداشت».

شرکت‌کننده شماره ۱۰: «به نظر من یکی از چالش‌هایی که در اجرای این ساحت‌ها وجود داد، ما معلمین هستیم. ما باید خودمونو بیشتر از قبل آماده کنیم، اطلاعات خودمونو بالا ببریم، مطالعه کنیم، مقاله بخونیم تا بتونیم این‌ها را با دانش‌آموزان خوب کار کنیم. من معلم اگر با برخی از این ساحت‌ها بیگانه باشم پس نمیتونم در کلاس مفید باشم».

۱-۵- جداسازی ساحت‌ها و توجه کمتر به همپوشانی آن‌ها توسط برخی معلمان

شرکت‌کننده شماره ۹: «من از شما و مسئولینی که دنبال تربیت تمام ساحتی هستند سؤال دارم. چرا این ساحت‌ها در اکثر کتاب‌های درسی جدا از هم هستند؟ مگر این‌ها کاملاً از هم جدا هستند؟ چرا برخی از معلمان این‌ها رو از هم جدا میدونند؟ مثلاً شما چطوری می‌تونید ساحت علمی را از ساحت اجتماعی جدا کنید؟ مگر نه اینکه در دل هم هستند؟ مگر مکرر از برنامه درسی تلفیقی صحبت و گفتگو در جوامع علمی ما همیشه؟».

شرکت‌کننده شماره ۳: «من این ساحت‌های تمام گانه را بر طبق سند تحول بنیادین با هم کار میکنم؛ ولی بعضاً می‌بینم که همکاران هر ساحت را در یک درس خواص با دانش‌آموزانشون کار می‌کنند؛ در صورتی که به باور من می‌شود تقریباً همه‌ی ساحت‌ها را با هم کار کرد».

شرکت‌کننده شماره ۶: «بله این تمام ساحت را من در کلاس‌هایم کار می‌کنم. برخی‌ها از این ساحت‌ها در بعضی کتاب‌ها زیاد و برخی را کم. چون این‌ها با هم فرق دارند و همیشه با هم باشند و در هر درسی یکی از ساحت‌ها کاربرد داره و ...».

۱-۶- محدودیت در منابع علمی و آموزشی در زمینه‌های ساحت‌های تمام گانه در مدارس

شرکت‌کننده شماره ۱۰: «... متأسفانه نسخه چاپی اسناد آموزش و پرورش در مدرسه وجود نیست. به علت مشکلی که دارم نمی‌تونم فایل را از گوشی مطالعه کنم تا اطلاعات و دانش خود را از این ساحت‌ها بالا ببرم ... همچنین منبع مشخصی و شناخته‌شده‌ای که به ساحت‌ها پردازده وجود ندارد».

شرکت‌کننده شماره ۵: «قبل از اینکه با شما صحبت کنم، من خیلی تو اینترنت و کتاب‌ها جستجو کردم، کتابی که بتونه همه ساحت‌ها رو یکجا و در دل هم با مثال کاربردی توضیح بده نبود. تو کتاب مبانی نظری تحول بنیادین آموزش و پرورش این ساحت‌ها رو گفته؛ ولی باز جدا از هم و مثال آن‌چنانی نداره، ولی کتاب دیگری که با توضیحات و مثال‌های عینی باشه من ندیدم. بله کتاب و مقاله‌هایی درباره تک تک ساحت‌ها وجود داد ولی اینکه کتابی باشه همه را یکجا بیاره من ندیدم. تو مدارس هم حتی همین کتاب‌هایی که جدا هر ساحت رو کار کرده یا وجود نداره یا خیلی قدیمی‌اند؛ حتی کتاب‌های درسی فعلی هم اکثراً یک بعدی هستند».

۱-۷- تأکید و تمرکز بر دروس خاص

شرکت‌کننده شماره ۹: «شما از اکثر همکاران پرسید بهتون میگن که والدین زیادی هستند که به ما مراجعه می‌کنند و میخوان با بچه‌هاشون بیشتر ریاضی، علوم و فارسی کار کنیم که یه اشتباه بزرگی است. همین میتونه یه عاملی باشه که دانش‌آموزان تک بعدی رشد کنند، دانش‌آموزانی که درسته از ساحت علمی قوی هستند، البته داخل پранتز بگم تأکید زیاد روی همین سه درس دارند نه همه دروس؛ ولی در بقیه دروس و ساحت‌ها آنچنان که باید باشند نیستند و ... باید بیان کنم که یه جورهایی آموزش و پرورش هم روی این دروس تأکید زیادی دارد؛ چرا که از بین علوم، ریاضی و فارسی دانش‌آموزی در دو درس نمره نیاره باید تکرار پایه بشه».

شرکت‌کننده شماره ۱: «آموزگاران در همین مدرسه هستند تمرکز زیادی بر تدریس برخی از کتاب‌های درسی دارند نه همه دروس به صورت یکپارچه. استدلالشان هم این است که تحت فشار والدین و بعضاً معاونین هستیم و... بعضی از دروس از نظر والدین مهم اند. من به عنوان معلم به این اولیاء توضیح میدهم که جریان چیست، تربیت تمام ساحتی چیست، بچه‌ها نباید تک بعدی تربیت شوند و خیلی چیزهای دیگر که با همین توضیحات بعضی از والدین توجیه می شوند ولی بعضی‌ها نه و همچنان بر دوسر خاص تأکید دارند، دلیل تأکیدشان هم قوی بودن فرزندان از پایه در این دروس است، چرا که در کنکور ضریب این دروس بیشتر از دروس دیگر است».

۸-۱- فقر مؤسسات آموزشی و کانون‌های تربیت تمام ساحتی در آموزش و پرورش و جامعه

شرکت‌کننده شماره ۳: «اکثر مؤسسات و کانون‌های موجود در آموزش و پرورش در یک زمینه خاص فعالیت می‌کنند، یا کلاس‌هایی که برگزار می‌کنند درباره کامپیوتر است، یا زبان، یا ریاضی مثل آی‌م‌ث و یوسی‌م‌ث و... ولی لازمه در آموزش و پرورش جاهایی باشد که به همه حوزه‌ها و ساحت‌ها توجه ویژه‌تری داشته باشند. بهتر نیست هر کدام از ساحت‌ها به صورت کاملاً جدا باشد و آموزش داده بشه. باز همه ساحت‌ها هم باشه خوبه ولی باز نیست. حتی مدارس تربیت تمام ساحتی هم میشه تاسیس کرد که متأسفانه نیست. برخی از کانون‌ها هم بیشتر به ساحت علمی فناوریانه توجه داند، یکم هم هنری و باشگاه‌های ورزشی هم به تربیت بدنی ولی بقیه ساحت‌ها تقریباً میتونم بگم نادیده گرفته می‌شوند».

شرکت‌کننده شماره ۴: «... شما برید چه تو آموزش و پرورش و چه بیرون از آموزش و پرورش بگردید ببینید یه ارگانی، موسسه‌ای، جایی پیدا می‌کنید که بر طبق تربیت تمام ساحتی اداره بشه؟ با اطمینان می‌تونم بگم نیست. چرا باید اینجوری باشه؟ با اینکه در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به تربیت تمام ساحتی پرداخته شده چرا خود آموزش و پرورش چنین مدرسی را راه اندازی نمی‌کنه؟ چرا تو کانون‌ها و پژوهش‌سراهای دانش-آموزی و حتی مدارس تربیت تمام ساحتی کار نمیشه؟ و...».

در جمع‌بندی پاسخ به سؤال دوم پژوهش؛ موانع تربیت تمام ساحتی در مدارس ابتدایی، معلمان به چالش‌ها و موانعی اشاره کردند که می‌تواند در تربیت تمام ساحتی دانش‌آموزان خلل ایجاد کند؛ مقصود از موانع، چالش‌های بنیادی و مهم تربیتی و آموزشی است که مانع تحقق تربیت تمام ساحتی است؛ موانعی که نیازمند واکاوی و چاره‌جویی فوری است که شایسته است متخصصین، مسئولین آموزش و پرورش کشور، مدیران، معاونین و معلمان با کمک‌های فکری، مادی، مالی و معنوی در جهت رفع آن‌ها گام بردارند.

سؤال ۲: بر بنیاد موانع تربیت تمام ساحتی، راهکارهای کیفیت‌بخشی بر اساس ادراک مشارکت-کنندگان، کدامند؟

در این قسمت از معلمان دوره ابتدایی با توجه به تجربه زیسته بیان شده خود در قالب موانع تربیت تمام ساحتی، خواسته شد راهکارهایی برای حل موانع تربیت تمام ساحتی در مدارس ابتدایی بیان کنند. در زیر این راهکارها آورده شده است.

۲-۱- تغییر نگرش دست‌اندرکاران، مدیران، معاونین، معلمان و والدین نسبت به تربیت یکپارچه

شرکت‌کننده شماره ۱: «به عقیده من باید دیدگاه متخصصین تعلیم و تربیت در کشور، استان و مدرسه به ویژه معلمان را نسبت به تربیت تمام ساحتی تغییر بدیم و... تغییر نگرش مثل فرهنگ‌سازی زمان‌بر و انرژی‌بره؛ ولی باید به تدریج اتفاق بیافته. چرا باید روی یک ساحت خاص تأکید بیشتری داشته باشیم؟ مگه ما آدم‌ها فقط

یه جنبه داریم؟ همین عامل می‌تونه روی یک بعدی بودن و نخبه‌گرایی بچه‌ها تأثیر بذاره. ... این کلاس‌های کنکور هم روی تربیت تک ساحتی کار می‌کنند و ...».

شرکت‌کننده شماره ۵: «اگر به دنبال اجرا و رفع آسیب‌ها تربیت تمام ساحتی هستیم باید روی نگرش افراد بیشتر کار کرد. به افراد ذینفع باید آگاهی داد؛ که انسان یک کل پیوسته است و بهتر است نگرش کل‌گرا به دانش‌آموزان داشته باشیم. بهتر بدانند دانش‌آموزی که می‌خواهد در دنیای پیچیده امروزی زندگی کند باید همه‌جانبه تربیت شود، بهتر است بر همه ساحت‌ها مسلط باشد؛ چون در زندگی روزمره لازم است افراد همه ساحت‌ها رو بکار گیرند تا با مشکلی، مسئله‌ای مواجه می‌شوند بتوانند حل کنند».

۲-۲- طراحی فضا و تدارک امکانات برای تربیت تمام ساحتی دانش‌آموزان

شرکت‌کننده شماره ۷: «خب برای انجام اکثر فعالیت‌ها و کارها در مدرسه، معلم نیازمند امکانات و وسایلی است. برای اینکه من معلم بتوانم روی تربیت ساحتی مانور بیشتری بدهم به یک چیزهایی نیاز دارم. خودتان می‌دانید هر ساحت یه مقتضیات و اصول و اسبابی نیاز دارد. پس بهتر است اگر می‌خواهیم تربیت چینی را در مدارس راه بیاندازیم به فکر امکاناتش هم باشیم. منظورم هم امکانات مادی و هم معنوی است، هم وسایل و تجهیزات و هم حمایت مدیر و معاون‌ها».

شرکت‌کننده شماره ۱۰: «یه مثلی هست می‌گه با حلوا حلوا گفتن دهن شیرین نمیشه. منی که ۴۰ تا دانش‌آموز دارم اونم سه نفره می‌شینند چطوری میتونم تربیت یکپارچه داشته باشم؟ من الان قبل از همه چیز یه کلاس بزرگ می‌خوام، نیمکت‌های بزرگ می‌خوام، تخته هوشمند می‌خوام ... همه اینهایی که گفتم لازمه والا همیشه این ساحت‌ها را با بچه‌ها به نحو مطلوب کار کرد و من دوست ندارم سرسری و جست و گریخته کار کنم و به مدیر و معاونین چندتا عکس نشون بدم بگم من کار کردم، تربیت تمام ساحتی به تمامی امکانات نیاز داره».

۲-۳- کاهش و تغییر محتوای کتاب‌های درسی مبتنی بر اسناد تحولی آموزش و پرورش و تربیت تمام

ساحتی

شرکت‌کننده شماره ۲: «... به مسئولینی که کتاب‌های درسی رو می‌نویسند، پیشنهاد می‌کنم کتاب‌های درسی را اصلاح کنند. چندین سال است که محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی تغییر نکرده است، مگر جهان و آموزش و پرورش در حال دگرگونی و بهتر شدن نیست؟ چرا کتاب‌های درسی از این بهتر شدن سهم ناچیزی دارند؟ به عقیده بنده می‌توان با صرف وقت و مشورت با متخصصین امر تربیت، تربیت تمام ساحتی را در محتوای کتاب‌های درسی گنجانند، یا حتی انیمیشن و فیلم‌هایی در کتاب‌ها گنجانند تا از طریق کیو آر کد معلمان یا خود دانش‌آموزان با تربیت تمام ساحتی آشنا شوند».

شرکت‌کننده شماره ۹: «اگر اشتباه نکرده باشم وزیر محترم آموزش و پرورش چند وقت پیش بر لزوم تغییر کتب درسی دانش‌آموزان ابتدایی تأکید داشتند، شنیده‌ها هم حاکی بر این است که کتاب‌های پایه اول ابتدایی امسال تغییر خواهند کرد. ولی خدا کنه این تغییرات طوری باشه که هم محتوا کم بشه، هم محتوا عملی بشه و هم اینکه درباره تربیت تمام ساحتی در تمامی کتاب‌ها نکاتی افزوده بشه».

۲-۴- کاستن طرح‌ها و برنامه‌های مقطع ابتدایی و توجه ویژه به تربیت تمام ساحتی (طرح تربیت تمام

ساحتی)

شرکت‌کننده شماره ۳: «... از بعضی طرح‌هایی که در مقطع ابتدایی مفید نیستند باید خدا حافظی کرد. باز متخصصین در این عرصه باید نظر بدن که طرح‌ها حذف بشند یا اصلاح و ... حتماً همکارانم بهتون گفتند که

دوره ابتدایی طرح و برنامه‌های زیادی دارد. برخی از این طرح‌ها با تغییر شرایط و وزیر و معاونین تغییر پیدا می‌کنند. یادمه ۴ یا ۵ سال پیش بود که طرحی اومد به نام طرح خوانا که دو سال بعد با عوض شدن وزیر و معاونینش این طرح کنار رفت و ... بهتره به تربیت تمام ساحتی تو مدارس و مخصوصاً مدارس ابتدایی بیشتر عنایت بشه؛ چون دوره ابتدایی سرنوشت سازترین دوره تربیت و آموزش دانش‌آموزان است و پایه دوره‌های بعدی است و ...».

شرکت‌کننده شماره ۸: «... اگر برنامه و کارهایی که در مقطع ابتدایی در حال اجراست را ملاحظه فرمایید، ممکن است سوالی ذهن شما را درگیر کند که چقدر طرح و برنامه؟ کار برای معلم ابتدایی واقعاً زیاد است. برخی از طرح‌ها به نظر می‌رسد وجودشان نیاز حال نیست. من به مسئولین آموزش و پرورش پیشنهاد می‌کنم، طرحی با عنوان تربیت تمام ساحتی بنویسند و مقتضیات را فراهم کنند تا حداقل در دوره ابتدایی اجرا شود. به نظر من در کنار طرح‌های دیگر جایگاه وجود چنین طرح خوبی خالی است.»

۵-۲- تألیف کتب، مقاله، فیلم و پوستر برای تربیت تمام ساحتی دانش‌آموزان

شرکت‌کننده شماره ۴: «یکی از راه‌هایی که می‌توان معلمان را نسبت به تربیت تمام ساحتی آگاه نمود، تألیف کتاب‌های مرتبط با آن است. لازمه اینجا متخصصین عرصه تربیت به ویژه مولفین کتاب‌های درسی و مولفین مبانی نظری تحول بنیادین وارد کار شوند و کتابهایی با کیفیت و مضمون تربیت تمام ساحتی بنویسند. البته کتاب‌هایی باشه که باعث جدایی دقیق و میلیمتری این ساحت‌ها نباشه بلکه همه این ساحت‌ها را با مثال‌های متعدد و کاربردی و به روز در دل هم به من معلم آموزش بدن.»

شرکت‌کننده شماره ۸: «فقدان آثار فاخر و ارزشمند در زمینه تربیت تمامگانه واقعاً به چشم می‌آید. تا حدودی سند تحول بهش پرداخته است و آثار دیگری من ندیدم. لازمه آثار، مقاله‌ها و فیلم‌های مربوط به تربیت تمام ساحتی تهیه بشه و در اختیار مدارس اونم چاپی اش نه فایلش قرار بگیره و همیشه تو قفسه کتابخانه مدرسه موجود باشه تا هر وقت هر معلمی نیاز دید بهش مراجعه کنه، درست مثل کتابهایی که قبلاً درباره آموزش آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) در همه پایه‌ها تألیف و در مدارس موجود بود و اتفاقاً این برنامه خیلی خوبی بود.»

۶-۲- تخصیص پست کارشناس تربیت تمام ساحتی در وزارت آموزش و پرورش، اداره‌های کل، مناطق

و نواحی آموزش و پرورش

شرکت‌کننده شماره ۲: «... همچنان که شما می‌دونید وزارت آموزش و پرورش، اداره‌های کل آموزش و پرورش و مناطق دارای واحدهای مختلفی هستند و هر واحد مسئول پیگیری امور مربوط به خودش هست. به نظر من بهتره در قسمت‌هایی که گفتم واحدی به نام تربیت تمام ساحتی ایجاد بشه و شده حتی یک کارمند کار بلد داشته باشه تا امور مربوط به تربیت تمام ساحتی را پیگیری کنه تا به نحو احسن اجرا شه و ...».

شرکت‌کننده شماره ۴: «توافقاً خیلی به این فکر کردم چرا با اینکه تربیت تمام ساحتی اینهمه مهمه ولی متولی خاصی نداره؟ عرصه تربیت تمام ساحتی به معاونت پرورشی مربوط میشه؟ یا معاونت پژوهشی؟ یا حتی معاونت آموزش ابتدایی؟ اگر هر کدام از ساحت‌ها رو جداگانه و مستقل بهش نگاه کنیم میشه یک الی دو ساحت را به هر یکی از معاونت‌ها مربوط دانست در حالیکه بهتره این ساحت‌ها را با هم پیوسته ببینیم و یه متولی خاص داشته باشه تا بدون چکار کنه.»

۷-۲- توانمندسازی و آگاه‌سازی معلمان دوره ابتدایی از طریق برگزاری دوره‌های ضمن خدمت

حضور با کیفیت و استفاده از استادان صاحب‌نظر در زمینه تربیت تمام ساحتی

شرکت کننده شماره ۱: «... پیشنهاد من برگزاری دوره‌های ضمن خدمت حضوری در این رابطه است. چون دوره‌های مجازی کیفیت مطلوبی ندارند و برای تربیت تمام ساحتی که این همه مهمه نمی‌تونند مناسب باشند و...».

شرکت کننده شماره ۳: «دوره‌های متعدد توانمندسازی معلمان با استادان خبره به باور من می‌تونه مفید باشد؛ به شرط اینکه مقدمات برگزاری دوره‌ها هم به خوبی تدارک دیده بشه، مثلاً مکان دوره جایی باشه که دسترسی بهش راحت باشه یا...».

۸-۲- تغییر در برنامه‌های کانون‌ها و پژوهش‌سراهای دانش‌آموزی آموزش و پرورش و گنجاندن دوره‌های تربیت تمام ساحتی برای دانش‌آموزان

شرکت کننده شماره ۹: «من پسر موهر سال تابستون به پژوهش‌سرای دانش‌آموزی می‌برم. دوره‌های رباتیک، فن‌سخنوری، اسکرچ و چیزهای دیگه ای داره ولی دریغ از وجود دوره‌های تربیتی چون دوره تربیت تمام ساحت...».

شرکت کننده شماره ۶: «... با دانش‌آموزانم که صحبت می‌کنم دوره‌های متعددی را همیشه دارند؛ یکی باشگاه ورزشی می‌ره. اون یکی زبان، این یکی کامپیوتر و دوره‌های دیگه. ولی من درباره دوره‌های تربیت یا تربیت تمام‌گانه چیزی نشنیدم. بهتره چنین دوره‌هایی هم در برنامه‌هاشون باشه تا...».

در جمع‌بندی پاسخ به سؤال سوم پژوهش؛ راهکارهای کیفیت‌بخشی و رفع موانع تربیت تمام ساحتی در مدارس ابتدایی، معلمان راهکارهای ارزنده‌ای نسبت به موانعی که بیان کرده بودند، ارائه نمودند؛ راهکارهایی که می‌توان با کمک همین معلمان توانمند و یاری مسئولین مربوطه گام‌های شایسته‌ای در جهت تربیت تمام ساحتی دانش‌آموزان ایرانی و در ادامه تربیت تمام ساحتی جامعه ایرانی در آینده نزدیک برداشت. البته راهکارهای بنیادی دیگری نیز می‌توان از دیدگاه محققین این مقاله به راهکارهای فعلی معلمان دوره ابتدایی اضافه نمود ولی چون ماهیت تحقیق حاضر نمودشناسی کیفی است و دیدگاه تجربه‌کنندگان مهم است به این دلیل به راهکارهای محققین در اینجا اشاره نشده ولی در قسمت بحث و نتیجه‌گیری اشاره خواهد شد.

نتیجه‌گیری، پیشنهادها و محدودیت‌ها

هدف پژوهش حاضر، واکاوی ادراک معلمان دوره ابتدایی از تربیت تمام ساحتی؛ موانع و راهکارها بود. انسان ابعاد، هوش‌ها، عرصه‌ها و ساحت‌های مختلف و متعددی دارد و با دیگر موجودات جهان در عین تفاوت‌های بنیادی مشابهت‌ها نیز دارد؛ از آن‌ها تأثیر می‌پذیرد و بر آن‌ها تأثیر می‌گذارد. از سوی دیگر آموزش و پرورش فرایندی جهت شناخت، شکوفایی و هدایت بینش‌ها، نگرش‌ها، استعدادها و توانایی‌های انسان در ابعاد مختلف برای رسیدن به کمال مطلوب است؛ برای رسیدن به چنین کمال مطلوبی لازم است انسان با تمام توانایی‌های خود در مسیر حرکت باشد؛ چراکه ممکن است با شکست مواجه گردد و از کمال مطلوب دور شود. پس نیازمند آن است ارتباط متوازن و همه‌جانبه‌ای با تمام ابعاد و ساحت‌هایش برقرار کند. به این ترتیب هنگامی از تعلیم و تربیت سخن گفته می‌شود، از انواعی قابلیت‌ها و ظرفیت‌هایی بحث می‌شود که در ابعاد مختلف انسان قرار دارد که این ابعاد می‌تواند هم روحی، هم بدنی و هم شناختی باشد و انسان برای رسیدن به کمال مطلوب خود نیازمند آن است که با استعانت از خداوند متعال و با تکیه بر توانایی‌های خود و راهنمایی و هدایت دیگران آن توانایی‌ها و ساحت‌ها را از حالت بالقوه به بالفعل برساند. ولی در این فرایند با چالش‌هایی بس مهم مواجه است که مانع بالفعل شدن توانایی‌ها می‌گردد. در همین رابطه معلمان شرکت‌کنندگان در مصاحبه، به موانعی اشاره کردند.

نتایج سؤال اول پژوهش با یافته‌های پژوهش‌های هاشمی و همکاران (۱۴۰۱)، توکلی ابدان‌سری و حاجیان (۱۴۰۰)، محمودی (۱۳۹۷)، معتمد و دریانورد (۱۳۹۵)، همخوان است. البته در پژوهش‌های ذکر شده ساخت‌ها به صورت کاملاً جدا و مستقل (هرکدام یکی از ساخت‌ها را بررسی کرده‌اند) و نه مرتبط به هم و یکپارچه بررسی شده است. همسو با این نتیجه، بیات^۱ و همکاران (۲۰۲۳)، معتقدند یکپارچه‌سازی برنامه‌های درسی در تعلیم و تربیت رسمی شرایط لازم را برای برخورد کنجکاوانه و پرسشگر دانش‌آموزان فراهم می‌کند، آن‌ها می‌توانند فارغ از محدودیت‌های موجود، به جای اینکه موضوعات را به طور مجزا و جداگانه از یکدیگر مطالعه می‌کنند به صورت یک‌جانبه و یکپارچه مورد بررسی و مطالعه قرار دهند و در ادامه دانش‌آموزان از همان ابتدا مرزهای مصنوعی میان حوزه‌های مختلف دانش را که موجب جدایی معلمان و موضوعات درسی از یکدیگر شده بود را کنار بگذارند. یافته آخر پژوهش، در ارتباط با راهکارهای تربیت تمام‌ساحتی بود که شرکت‌کنندگان به راهکارهایی اشاره کردند. نتایج سؤال سوم پژوهش با یافته‌های پژوهش‌های همایی لطیف، جدیدی، صفایی راد و زندی (۱۴۰۲)، صالحی (۲۰۲۳)، معتمد و دریانورد (۱۳۹۵) و سادات میرحسینی و همکاران (۱۳۹۴)، همخوانی دارد. همسو با یافته‌های فوق، می‌توان گفت یکی از رسالت‌های مهم آموزش و پرورش کشور برنامه‌ریزی و همفکری برای رشد و پرورش انسان و دانش‌آموز مطلوب در تراز جمهوری اسلامی ایران است که انجام این رسالت نیازمند پرورش دانش‌آموزانی است که در تمام ابعاد رشد کنند و مقدمه‌ی این عمل بعد از شناخت موانع ارائه راهکارهایی جهت حل این چالش‌ها است؛ بنابراین نظام تعلیم و تربیت به‌عنوان نظام آموزشی و پرورشی جامعه باید بتواند دانش‌آموزان تربیت کند که در همه زمینه‌ها رشد کرده باشند نه پرورش دانش‌آموز تک بعد و تک‌ساحتی.

یافته اول پژوهش نشان داد؛ موانع تربیت تمام‌ساحتی در مدارس ابتدایی شامل سه مضمون اصلی موانع آموزشی، موانع نیروی انسانی و موانع زمان و تجهیزات بود. مضمون‌های فرعی موانع آموزشی شامل حجم بالای کتاب درسی، برنامه‌ها و طرح‌های متعدد در مقطع ابتدایی، محدودیت در منابع علمی و آموزشی در زمینه‌های ساحت‌های تمام‌گانه در مدارس، تأکید و تمرکز بر دروس خاص و فقر مؤسسات آموزشی و کانون‌های تربیت تمام‌ساحتی در آموزش و پرورش و جامعه بود. مضمون‌های فرعی موانع نیروی انسانی نیز شامل محدودیت توانایی معلمان و ناکارایی برخی از دوره‌ها ضمن خدمت معلمان مرتبط با ساخت‌ها، جداسازی ساخت‌ها و توجه کمتر به همپوشانی آن‌ها بود. همچنین مضمون‌های فرعی موانع زمان و تجهیزات هم شامل کمبود امکانات، فضا و زمان (سخت‌افزاری و نرم‌افزاری) و تراکم بالای دانش‌آموزان و اجرای سخت این تمام‌ساحت در کلاس‌های پرتراکم بود. این یافته پژوهش با نتایج پژوهش صالحی (۲۰۲۳)؛ کردلو (۲۰۲۲)؛ نوری و لعالی (۲۰۲۳)؛ گودین (۲۰۱۱) و نیکولوپولو و گیلاماس (۲۰۱۶) همسو و مطابقت دارد و با نتایج هیچ پژوهشی مخالف نیست.

همسو با یافته فوق بیات و همکاران (۲۰۲۳)، بر این باورند؛ یکپارچه‌سازی برنامه‌های درسی در تعلیم و تربیت رسمی شرایط لازم را برای برخورد کنجکاوانه و پرسشگر دانش‌آموزان فراهم می‌کند، آن‌ها می‌توانند فارغ از محدودیت‌های موجود، به جای اینکه موضوعات را به طور مجزا و جداگانه از یکدیگر مطالعه کنند به صورت یک‌جانبه و یکپارچه مورد بررسی و مطالعه قرار دهند و در ادامه دانش‌آموزان از همان ابتدا مرزهای مصنوعی میان حوزه‌های مختلف دانش را که موجب جدایی معلمان و موضوعات درسی از یکدیگر شده بود را کنار بگذارند. هرچند به نظر می‌رسد ساحت‌هایی تمام‌گانه در کتاب‌های درسی بیشتر حالت نظری دارند و این ممکن است از نظام آموزشی ایران نشئت گرفته باشد. نظام آموزشی در ایران، به‌ویژه در دوره ابتدایی، دانش‌محور و موضوع‌محور است و این موضوع محوری خود ممکن است یکی از موانع تلفیق و یکپارچه‌سازی ساحت گردد. در صورتی که در

1. Bayat

تلفیق و یکپارچه‌سازی ساحت‌های اساسی تربیت این مهم برای معلمین فراهم می‌گردد که موضوعات درسی را با مسائل روزمره و مهم زندگی تلفیق و به دانش‌آموزان بیاموزند. در این حالت معلمان و متصدیان تعلیم و تربیت مطالعه و پژوهش در موضوعات درسی مرتبط با ساحت‌ها را امری بنیادی دانسته و که در ادامه می‌تواند آنچه را که آموخته‌اند را در عرصه‌ی عمل و در ارتباط با دانش‌آموزان و مدرسه و زندگی خویش به کار گیرند.

یافته دیگر پژوهش نشان داد؛ راهکارهای کیفیت‌بخشی به تربیت تمام ساحتی شامل سه مضمون اصلی راهکارهای آموزشی، راهکارهای نیروی انسانی و راهکارهای زمان و تجهیزات بود. مضمون‌های فرعی راهکارهای آموزشی شامل کاهش و تغییر محتوای کتاب‌های درسی مبتنی بر اسناد تحولی آموزش و پرورش و تربیت تمام ساحتی، کاستن طرح‌ها و برنامه‌های مقطع ابتدایی و توجه ویژه به تربیت تمام ساحتی (طرح تربیت تمام ساحتی) و تغییر در برنامه‌های کنون‌ها و پژوهش‌سراهای دانش‌آموزی آموزش و پرورش و گنجاندن دوره‌های تربیت تمام ساحتی برای دانش‌آموزان بود. مضمون‌های فرعی راهکارهای نیروی انسانی نیز شامل تغییر نگرش متصدیان، مدیران، معاونین، معلمان و والدین نسبت به تربیت یکپارچه، تخصیص پست کارشناس تربیت تمام ساحتی در وزارت آموزش و پرورش، اداره‌های کل، مناطق و نواحی آموزش و پرورش و توانمندسازی و آگاه‌سازی معلمان دوره ابتدایی از طریق برگزاری دوره‌های ضمن خدمت حضوری با استفاده از استادان صاحب‌نظر در زمینه تربیت تمام ساحتی بود. همچنین مضمون‌های فرعی راهکارهای زمان و تجهیزات نیز شامل طراحی فضا و تدارک امکانات برای تربیت تمام ساحتی دانش‌آموزان و تألیف کتب، مقاله، فیلم و پوستر برای تربیت تمام ساحتی دانش‌آموزان بود. یافته این پژوهش با نتایج پژوهش هادی پور و همکاران (۲۰۲۳)؛ برومند پارسا و درویش‌نیا (۲۰۲۴)؛ هومایی لطیف و همکاران (۲۰۲۳)؛ گانتر (۲۰۰۰) و زندی (۲۰۲۳) همسو و مطابقت دارد و با نتایج هیچ پژوهشی مخالف نیست.

همسو با یافته‌های فوق، می‌توان گفت یکی از رسالت‌های مهم آموزش و پرورش کشور برنامه‌ریزی و همفکری برای رشد و پرورش انسان و دانش‌آموز مطلوب در تراز جمهوری اسلامی ایران است که انجام این رسالت نیازمند پرورش دانش‌آموزانی است که در تمام ابعاد رشد کنند و مقدمه‌ی این عمل بعد از شناخت موانع ارائه راهکارهایی جهت حل این چالش‌ها است؛ بنابراین نظام تعلیم و تربیت به‌عنوان نظام آموزشی و پرورشی جامعه باید بتواند معلم و دانش‌آموزی تربیت کند که در همه زمینه‌ها رشد کرده باشند نه در یک بعد و ساحت. در همین رابطه پیشنهاد می‌شود کتاب‌های درسی اصلاح و کاربردی نوشته شوند. اگر نه، برای عملیاتی کردن این ساحت‌ها باید دانش‌آموزان را به مؤسسات و کلاس‌های فوق‌برنامه خارج از کلاس (در صورت وجود چنین کلاس‌هایی) ارجاع داد. همچنین در این رابطه حاکمیت رویکرد تمام ساحتی در تولید محتوا و تقویت شایستگی‌های پایه دانش‌آموزان، اصلاح برنامه درسی مبتنی بر رویکرد تربیت تمام ساحتی و توسعه جنبه‌های گوناگون آن به‌منظور فراهم آوردن زمینه تربیت‌پذیری تمام ساحتی دانش‌آموزان پیشنهاد می‌گردد. از سوی دیگر، به نظر می‌رسد کتاب‌های دوره ابتدایی نیز تمام‌ساحتی تألیف نشده‌اند. پیشنهاد می‌شود کتاب‌های درسی به‌صورت تلفیقی و تمام‌ساحتی تألیف شوند؛ مثلاً کتاب اجتماعی اکثراً به ساحت اجتماعی پرداخته و علوم بیشتر به ساحت علمی پرداخته است. لازم است همه کتاب‌های درسی به‌صورت تلفیقی و نه موضوع‌محور، به‌صورت تمام‌ساحتی تألیف شوند، چرا که عرصه تعلیم و تربیت از مهم‌ترین زیرساخت‌های تعالی همه‌جانبه کشور و ابزار جدی برای ارتقای سرمایه انسانی شایسته کشور در عرصه‌های گوناگون است؛ بنابراین، برای داشتن آموزش و پرورش و سپس جامعه پویا باید تمام ساحت‌ها مورد توجه قرار گیرند. آگاهی معلمان از ساحت‌های تعلیم و تربیت بسیار مهم و پیوند زدن آن‌ها به درس‌ها مهم‌تر است. در این خصوص باید به اهداف آشکار و پنهان درس‌ها توجه کرد، چرا که

تربیت تمام‌ساحتی دانش‌آموزان را برای زندگی واقعی آماده می‌کند. در واقع، در بعد تربیت نیز مهم این است که به همه ابعاد توجه شود، نه فقط به یک بعد خاص.

در پایان می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد؛ تربیت تمام‌ساحتی با چالش‌های اساسی مواجه است که نیازمند توجه همه مسئولین تعلیم و تربیت کشور است تا با ارائه و رفع موانع بتوان دانش‌آموزانی نخبه در تربیت تمام‌ساحتی تربیت کرد.

در نهایت پیشنهاد می‌شود تنگناهای تربیت تمام‌ساحتی با جامعه و نمونه بزرگ‌تر در تمامی مقاطع تحصیلی از دیدگاه مدیران، معاونین، معلمان و دانش‌آموزان مورد بررسی و مقایسه گردد تا بتوان همه‌ی چالش‌ها را شناخته و راهکارهای متناسب با نیازهای مقاطع مختلف تدوین و طراحی نمود. مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش حاضر نیز شامل محدودیت جامعه آماری و روش نمونه‌گیری و حجم نمونه انتخابی، روش و ابزار گردآوری داده‌ها بود.

حمایت مالی

این پژوهش با حمایت مالی و معنوی دانشگاه فرهنگیان انجام شده است.

تعارض منافع

مقاله حاضر، فاقد هرگونه تعارض منافع است.

منابع

- Anderson, D. (2014). Character Education: Who is Responsible? *Journal of Instructional Psychology*, 27(3): 139- 159.
- Bagheri, K. (2010). *Research approaches and methods in the philosophy of education*. Tehran: Research Institute of Cultural and Social Studies. [In Persian].
- Bayat, Z., Bagherifar, M., Ismaili, M., Mahjobinia, T., & Arjuni, S. (2023). Analytical emphasis on an integrated view of the formal education system based on the document of the fundamental transformation of education. *The fifth national conference of professional researches in psychology and counseling with a teacher's perspective*. <https://civilica.com/doc/1760043>. [In Persian].
- Berkowitz, M. W., & Bier, M. C. (2015). *Research-based character education*. *Annals of the American Academy of Political and social Science*: 591, 72–85.
- Broumand Parsa, M., & Darvishnia, S. (2024). Examining the principles of educating students based on comprehensive education. *The 16th International Conference on Management and Humanities Research in Iran*, Tehran. <https://civilica.com/doc/2028304>. [In Persian].
- Colaizzi, P. (1978). *Psychological research as a phenomenologist views it*. In: Valle, R. S. & King, M. (1978). *Existential Phenomenological Alternatives for Psychology*. Open University Press: New York.
- Davodi, M., & karamad, H. (2021). *Philosophy of Islamic education*. Qom: Publishing House and University Research Center. [In Persian].
- Gall, M. D., Borg, W. R., & Gall, J. P. (2007). *Educational research: An introduction* (6th Ed.). Longman Publishing.
- Godwin, C. (2011). The relationship among participative management style, strategy implementation success, and financial performance in the foodservice industry. *International Journal of Contemporary Hospitality management*, 23 (6): 719-738.
- Gunter, M, S, F. (2000). *The history of discipline-based art education in South Carolina and its impact on Southern rural female middle school students*. EdD. University Of South Carolina. AAT 9981260.

- Hadipour, A., Baharloi Yanchasmeh, Z., Nakoi Shahraki, M., & Nikkhah, M. (2023). Empowering teachers and students with emphasis on integrated education. *The 6th National Conference on Management, Economics and Islamic Sciences*, Tehran, <https://civilica.com/doc/1936923>. [In Persian].
- Homaee Latif, G., jadidi, H., safaee rad, I., & zandi, F. (2023). Development of a parent-child educational program based on all-round education of the document of fundamental change and its effectiveness on self-esteem, self-efficacy and self-regulation of students with special learning disabilities. *Journal of Psychological Science*, 22(127), 1485-1505. [In Persian].
- Kazemi, M. (2008). *Investigating the foundations, principles and goals of religious education and the quality of its reflection in Iran's education system*. Phd thesis in the field of philosophy of education, Shahid Chamran University of Ahvaz, Faculty of Educational Sciences and Psychology. [In Persian].
- Nikolopoulou, K., & Gialamas, V. (2016). Barriers to ICT use in high schools: Greek teachers' perceptions. *Journal of Computers in Education*, 3(1): 59-75.
- Kordloo, M. (2022). Integrated education, interpretative phenomenology of teachers' understanding of educational fields. *Educational Technology roshd*, 32(2), 32-35.
- Mehromhamadi, M. (2004). Curriculum area. *Curriculum Studies Association*. Number 3. [In Persian].
- Nouri, M., & Laali, M. (2023). Examining the role and position of teachers in the improvement and implementation of the plan of six areas in the fundamental transformation document. *New advances in psychology, educational sciences and education*, 6(61), 297-310. [In Persian].
- Nowrozi-Najad, M., & Tabatabai, M. (2019). The approach of Islamic education and in the six areas of the fundamental transformation document of the education system education. *International Multidisciplinary Journal of Pure Life*, 7(21), 35-63. [In Persian].
- Pakbaz, M., Khazari, N., Chaubazi, N., & Farkha, K. (2024). Investigating the new methods of teaching elementary level in full-scale education. *The 16th International Conference on Management and Humanities Research in Iran*, Tehran. <https://civilica.com/doc/2028132>[In Persian].
- Supreme Council of Education. (2010). *the theoretical foundations of the fundamental transformation document*. Tehran: Supreme Council of the Ministry of Education. [In Persian].
- Salehi, R. (2023). *The effect of full-scale teaching based on the document of fundamental transformation of education on creating motivation and interest in learning*. Master's thesis in History and Philosophy of Primary Education, Payam Noor University, Pirkakran Branch, Isfahan. [In Persian].